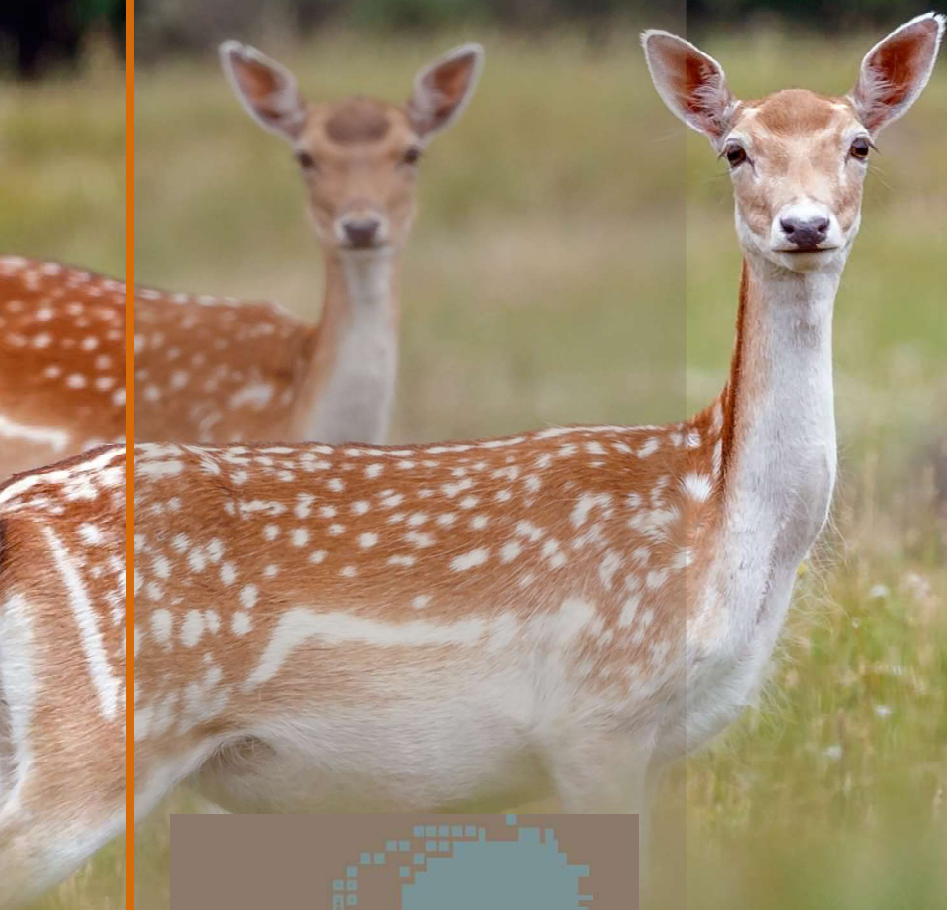


Rapportage beheer en telling damherten

Beheerperiode 2020-2021



Colofon

Auteurs

'Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland'

Postadres

Spaarne 17
2011 CD Haarlem

Telefoon

023-2100223

E-mail

info@fbenoordholland.nl

Internet

<https://fbenoordholland.nl/>

Eindredactie

'Faunabeheereenheid Noord-Holland'

Fotografen/afbeeldingen

Kaft: shutterstock, Menno Scheafer



Noot

In deze rapportage is een aantal wijzigingen doorgevoerd ten opzichte van een eerder uitgebrachte versie.

Tabel 1. Het bijschrift bij deze tabel is gewijzigd van: *aantal geschoten damherten in seizoen 2020-21 conform het beheerplan* naar *aantal geschoten damherten en valwild in seizoen 2020-21 conform het beheerplan*. Verder is in de tabel de optelling het totaal aantal gedode damherten in de bufferzone van onbekend geslacht gecorrigeerd van 1 naar 3. Verwijzingen in de tekst naar deze figuur en de cijfers daarin zijn daarop aangepast.

Figuur 2. Het bijschrift van figuur 2 is aangepast van: *procentuele verdeling van de in het kader van actief beheer geschoten damherten over de geslachten en leeftijdsfase*, naar *procentuele verdeling van de in het kader van actief beheer geschoten damherten en valwild over de geslachten en leeftijdsfasen*.

Figuur 3. Hier stond abusievelijk de figuur van beheerjaar 2019-2020. Deze is vervangen door de juiste figuur. De tekst bij deze figuur is ongewijzigd gebleven.

Bijlage 1. De cijfers in deze tabel bleken niet correct en zijn aangepast naar de meest actuele dataset.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
1 Inleiding	2
1.1 Faunabeheerplan damherten.....	2
1.2 Provinciale opdrachten ter voorkoming van onnodig lijden	2
1.3 Gehanteerde begrippen en definities.....	3
1.4 Gegevensbronnen	3
2 De populatie en het plangebied	4
2.1 De populatie	4
2.2 Het plangebied	4
3 Resultaten beheerjaar 2020-2021	6
3.1 Ervaringen uitvoering beheerseizoen 2020-2021.	6
3.2 Uitvoering beheer.....	6
3.3 Jaarrond optreden in de bufferzone en nulstandsgebied.....	7
3.4 Tendens afschotcijfers	10
4 Valwild	12
5 De populatieontwikkeling.....	14
5.1 De telmethode	14
5.2 Resultaten.....	15
5.3 Tendens populatieontwikkeling.....	16
5.4 Effect op de wettelijke belangen	19
6 Aanbevelingen komend beheerseizoen.....	22
6.1 Modelling.....	22
6.2 Populatiebeheer: de doelstand zo snel mogelijk bereiken.	23
6.3 Voortzetting beheer bufferzone en buiten leefgebied	24
7 Conclusies.....	25
Bijlage 1	26
Valwild en planmatig geschoten damherten per provincie en beheerzone.	26

1 Inleiding

1.1 Faunabeheerplan damherten

Het beheer van de populatie damherten in Noord- en Zuid-Holland is in de afgelopen jaren uitgevoerd volgens het faunabeheerplan *Damherten in het Noord- en Zuid-Hollandse duingebied 2016 – 2020*. De geldigheid van dit beheerplan is bij besluit van Gedeputeerde Staten (GS) in Noord-Holland verlengd tot uiterlijk 1 november 2021 of tot het nieuwe het nieuwe beheerplan ingaat. In Zuid-Holland heeft deze verlenging niet plaatsgevonden. Daarom heeft na het aflopen van de voorgaande ontheffing eind 2020 in dit deel van het plangebied geen beheer in het leefgebied (inclusief bufferzone kunnen plaatsvinden). Inmiddels is een nieuw beheerplan voor de periode 2021-2026 goedgekeurd door GS van zowel Noord- als Zuid-Holland.

Het populatiebeheer is onderdeel van een in het beheerplan beschreven samenhangend pakket aan maatregelen om de schade aan flora en fauna, het verkeer en landbouwgewassen terug te brengen tot een aanvaardbaar niveau en daarbij tegelijkertijd het duurzaam voortbestaan van de populatie te garanderen.

Het doel van het populatiebeheer is om de populatie damherten tijdens de looptijd van het huidige faunabeheerplan terug te brengen naar 800 tot 1000 getelde damherten, waarvan 600-800 in het leefgebied AWD-BN en circa 200 in het NPZK. Buiten het leefgebied wordt een nulstand nagestreefd.

Het beheerjaar loopt van 1 april tot en met 31 maart; de periode tussen de jaarlijkse tellingen. In de bufferzones en de nulstandsgebieden wordt jaarrond opgetreden bij dreigende schade, binnen de leefgebieden wordt beheer uitgevoerd tussen 1 november en 31 maart conform de in Noord-Holland afgegeven ontheffing¹.

Na afloop van ieder beheerjaar wordt de voortgang van het beheer gerapporteerd en geëvalueerd. Daarbij wordt gekeken naar resultaten van het uitgevoerde afschot, het aantal door andere oorzaken omgekomen damherten (het zogenaamde valwild), waaronder het aantal aanrijdingen met damherten, de getaxeerde landbouwschade en de populatieontwikkeling aan de hand van de jaarlijkse tellingen. Dit beheerrapport bevat de gedetailleerde gegevens van het beheerseizoen 2020 – 2021. Verder wordt ingegaan op de trends vanaf de start van het beheerplan in 2016 zowel wat betreft het beheer, het valwild en de populatieontwikkeling.

1.2 Provinciale opdrachten ter voorkoming van onnodig lijden

Ter voorkoming van onnodig lijden van damherten geldt in Noord- en Zuid-Holland een provinciale opdracht om zieke en gewonde damherten (en reeën) te doden. We rapporteren hier ook over het in dit kader geschoten dieren. Deze dieren worden gevat onder de noemer 'valwild'

In Noord-Holland is een opdracht van kracht (Wnb besluit 15, 2019) die het mogelijk maakt om in de gehele provincie, inclusief de bebouwde kom en terreinen die niet voldoen aan de vereisten van een jachtveld, zieke en gewonde damherten (*Dama dama*) en reeën (*Capreolus capreolus*) te doden ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

In Zuid-Holland is een aanwijzing van kracht op grond van de (voormalige) Flora- en faunawet, die overgangsrechtelijk geldt als 'opdracht'. Deze aanwijzing maakt het mogelijk om in de gehele provincie gedurende het gehele jaar zieke en gewonde damherten en damherten die een acuut gevaar vormen voor de verkeersveiligheid te doden, ook in de bebouwde kom en in velden die niet voldoen aan de jachtveldvereisten (PZH-2010-178900422/ PZH-2011-299830429/ PZH-2011-301880843).

¹ In het Zuid-Hollandse deel van het leefgebied is populatiebeheer toegestaan vanaf 1 september. Omdat de provinciegrens door de AWD loopt is door beheerder Waternet gekozen voor een eenduidige startdatum van 1 november. Gebieden ten zuiden van de AWD zijn aangewezen als bufferzone waar jaarrond gericht ingrijpen is toegestaan.

1.3 Gehanteerde begrippen en definities

Hert: mannelijk damhert van 2 jaar of ouder

Hinde: vrouwelijk damhert van 2 jaar of ouder

Spitser: mannelijk damhert van 1 jaar oud (in 2^e levensjaar)

Smaldier: vrouwelijk damhert van 1 jaar oud (in 2^e levensjaar)

Kalf: damhert in zijn/haar eerste levensjaar

Onbekend: damhert niet ingedeeld in een geslachts-levensfase (soms is een van beide wel bekend)

Beheer: onder beheer wordt in dit rapport verstaan: *Het planmatig en gecoördineerd beheer van damherten door middel van afschot ter voorkoming van onevenredige schade aan maatschappelijke belangen op basis van het faunabeheerplan.* Dit wordt ook wel aangeduid als 'actief beheer' als onderscheid van het 'reactief beheer' (het uit het lijden verlossen van damherten).

Valwild: alle damherten die door andere redenen dan het planmatig beheer zijn overleden. Daaronder vallen zowel damherten die zijn gestorven of uit hun lijden zijn verlost als gevolg van een aanrijding, of andere oorzaken als damherten die dood zijn gevonden en wellicht een natuurlijke dood zijn gestorven.

1.4 Gegevensbronnen

De gegevens die in dit rapport gebruikt zijn komen uit de digitale registratiesystemen van FBE Noord-Holland (FRS) en FBE Zuid-Holland (DORA). Eind maart/begin april vinden elk jaar de tellingen plaats van het aantal damherten. Beheerders en tellers hebben momenteel nog tot eind april de mogelijkheid hun gegevens in te voeren en te verifiëren. Dat betekent dat definitieve geverifieerde gegevens voor analyse beschikbaar zijn vanaf begin mei.

Op basis van de in de datasets aangegeven coördinaten zijn via een Geografisch InformatieSysteem (GIS) selecties gemaakt voor de in het beheerplan onderscheiden deelgebieden.

Gegevens over eventuele schade aan landbouwgewassen zijn afkomstig van BIJ12.

2 De populatie en het plangebied

2.1 De populatie

De populatie damherten in het plangebied leeft vrijwel geheel in de duingebieden Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), De Blink en Boswachterij Noordwijk (leefgebied AWD-BN) en in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (leefgebied NPZK); ruwweg het gebied tussen IJmuiden en Noordwijk. De populatie is in leefgebied NPZK in de jaren '50 gestart met enkele uitgezette dieren. Van daaruit zijn dieren uitgezworven door de regio en in de loop der jaren aangevuld met uit privécollecties losgelaten en/of ontsnapte dieren. Sinds de jaren '90 is met name in de AWD de populatie snel gaan groeien, doordat daar geen actief beheer plaatsvond. In het NPZK is in de periode vanaf eind jaren 1980 tot 2009 door actief beheer een populatie van 200 dieren nagestreefd, waardoor de populatie nooit het niveau heeft bereikt zoals in de AWD. Tussen 2009 en 2016 heeft ook hier geen beheer van de populatie plaatsgevonden en is ook deze deelpopulatie flink toegenomen. Vanaf 2016 wordt in de leefgebieden populatiebeheer toegepast om de populatie terug te brengen naar de streefstand van in totaal 800-1000 dieren te bepalen volgens de methode van de jaarlijkse tellingen. In het buiten het als leefgebied aangewezen gebied is het voorkomen van damherten ongewenst en wordt een zogenaamde nulstand nagestreefd.

2.2 Het plangebied

Het plangebied ligt tussen IJmuiden en Den Haag en ligt in de provincies Noord- en Zuid-Holland, zie Figuur 1. Het plangebied is opgedeeld in vier deelgebieden (A, B, C en D), die van elkaar zijn gescheiden door bebouwing, infrastructuur of water. Binnen ieder gebied wordt onderscheid gemaakt in een leefgebied voor damherten met daarbinnen een bufferzone. Buiten het leefgebied ligt een zogenaamd nulstandgebied.

- **Leefgebied:** het groen omrande deel van de kaart: het gaat hier om (voornamelijk) duingebied, waarin de damhertenpopulatie zich kan en mag handhaven. De totale omvang van de vier leefgebieden is 10.248 ha.
- **Bufferzone:** oranje vlakken op de kaart. Dit zijn zones in de buitenranden van de leefgebieden waar frequent damherten het leefgebied verlaten en daarbij op autowegen en/of landbouwgronden en/of de bebouwde kom komen. Deze zones horen bij het leefgebied, maar er geldt een ander beheer. In een bufferzone kan de beheerder jaarrond gericht ingrijpen om te voorkomen dat herten het leefgebied verlaten en hierdoor voor schade en overlast zorgen. Het zijn vrijwel alleen mannelijke dieren die dit doen.
- **Nulstandgebied:** de zone binnen het plangebied (rode lijn) en buiten het leefgebied (groene lijn). Het gaat hier om (voornamelijk) agrarisch en bebouwd gebied waar het damhert ongewenst is vanwege de schadedreiging. In dit gebied zijn damherten ongewenst (nulstand) en is jaarrond ingrijpen toegestaan om de nulstand te bereiken.

Binnen gebieden A, B, C en D bevinden zich van noord naar zuid onderstaande leefgebieden:

Leefgebied Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK)

Het leefgebied NPZK bestaat uit het noordelijkste deel van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid en bevat het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Het is een duingebied gelegen tussen IJmuiden en Zandvoort. Het is in beheer bij Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN), Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, de gemeenten Velsen, Bloemendaal en Zandvoort en een aantal particuliere landgoedeigenaren. Dit leefgebied is circa 3402 ha groot.

Leefgebied Amsterdamse Waterleidingduinen-Boswachterij Noordwijk (AWD-BN)

Het leefgebied AWD-BN bestaat uit het zuidelijkste deel van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. Het is een duingebied tussen Zandvoort en Noordwijk aan Zee en bevat de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), Het Langeveld, De Blink en Boswachterij Noordwijk. Dit leefgebied ligt voor een deel in Noord-Holland en een deel in Zuid-Holland. De AWD en het grootste deel van De Blink zijn eigendom van de gemeente Amsterdam en in beheer bij Waternet. Het Langeveld en een deel van De Blink worden beheerd door het Zuid-Hollands Landschap.

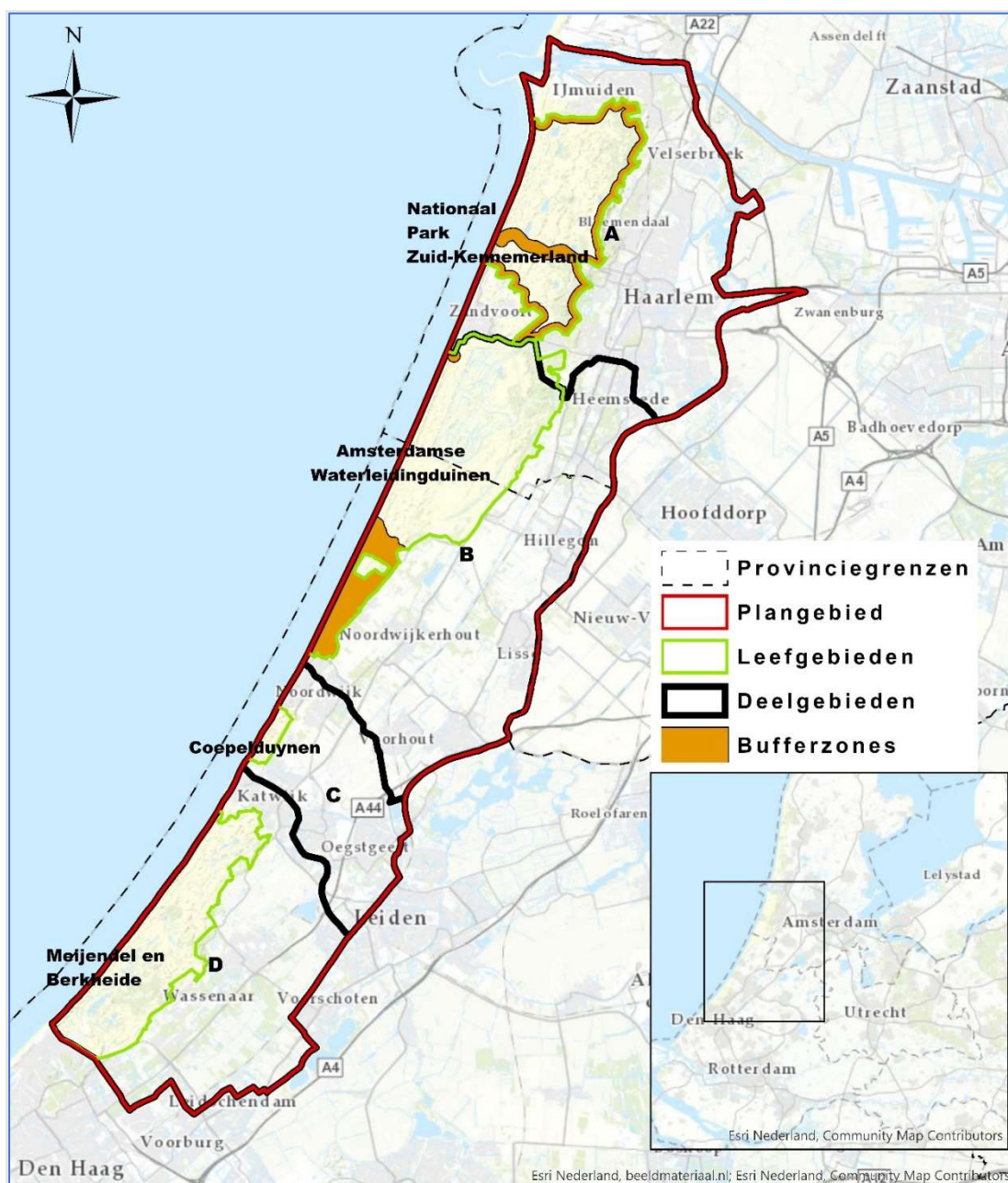
Staatsbosbeheer is de beheerder van Boswachterij Noordwijk en het westelijke deel van De Blink. Alles bij elkaar is het leefgebied circa 4059 ha groot.

Leefgebied Coepelduynen (CPD)

Het leefgebied CPD bestaat uit het Natura 2000-gebied de Coepelduynen, dat zich bevindt tussen Noordwijk aan Zee en Katwijk. Het is grotendeels in beheer bij Staatsbosbeheer en het is circa 152 ha groot.

Leefgebied Meijndel en Berkheide (M&B)

Leefgebied M&B bestaat uit het Natura 2000-gebied Meijndel & Berkheide en ligt tussen Katwijk en Den Haag. Het is in beheer bij Dunea en Staatsbosbeheer en het is circa 2635 ha groot.



Figuur 1: het plangebied uit het beheerplan Damherten met de ligging van de deelgebieden, de leefgebieden en de bufferszones daarin.

3 Resultaten beheerjaar 2020-2021

3.1 Ervaringen uitvoering beheerseizoen 2020-2021.

De landelijke Covid-maatregelen hebben enige invloed gehad op de uitvoering van het beheer. De samenstelling van de beheerteams is soms aangepast omdat deze moesten voldoen aan de coronaregels, maar het grootste effect had wel de enorme toename van het aantal bezoekers. De beheerders zijn daarom soms uitgeweken naar de ochtend- en avondschemer en hebben vaak eerder op de dag moeten stoppen dan in voorgaande seizoenen. In de periode rond kerst (21 december – 3 januari) is, zoals gebruikelijk, geen actief beheer uitgevoerd. Ook in de periode 9 t/m 16 februari is niet beheerd in verband met sneeuwval en vorst.

In het Zuid-Hollandse deel van het leefgebied (inclusief de bufferzone) kon na de kerstperiode niet meer worden beheerd door het ontbreken van een geldige ontheffing in deze provincie. Wel kon op grond van de geldende provinciale aanwijzing (zie 1.2) nog worden opgetreden ter voorkoming van ondragelijk lijden of ter voorkoming van acuut gevaar.

3.2 Uitvoering beheer.

In het beheerjaar 2020-2021 zijn in het hele plangebied 2463 damherten geschoten inclusief het valwild, waarvan 166 stuks buiten de aangewezen leefgebieden.

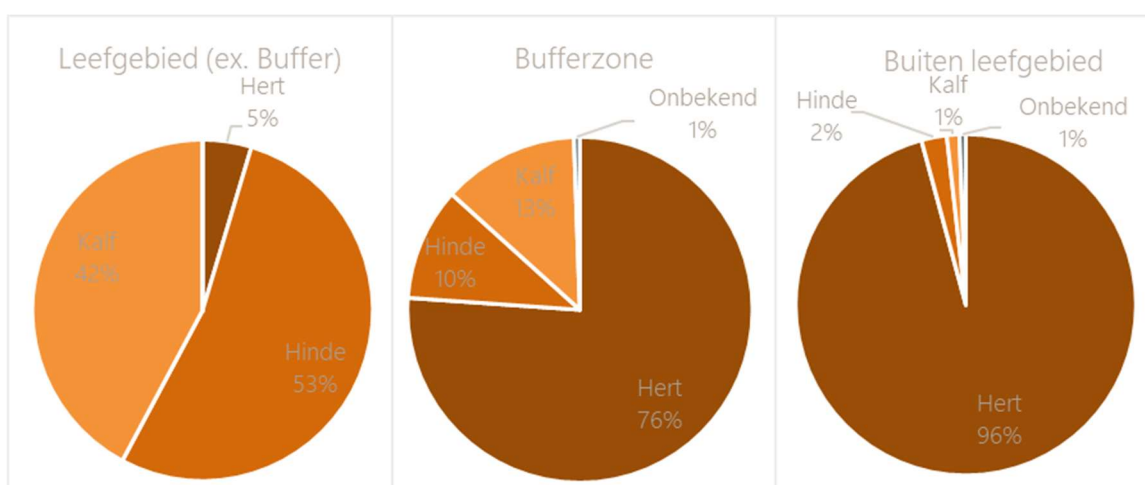
In tabel 1 staat het aantal geschoten damherten inclusief valwild weergegeven voor de verschillende beheerzones en per geslachts-leeftijdscategorie. In bijlage 1 staan de aantallen uitgesplitst per provincie. Veruit de meeste damherten zijn in de leefgebieden geschoten, bovendien allemaal in de leefgebieden NPZK (deelgebied A) en AWD-BN (deelgebied B). In de leefgebieden Coepelduynen (deelgebied C) en Meijendel-Berkheide (D) komt geen populatie damherten voor maar, met enige regelmaat worden wel damherten aangetroffen (en geschoten) in het aangrenzende nulstandsgebied. Afgelopen beheerjaar zijn hier in totaal 5 damherten geschoten.

Tabel 1: aantal geschoten damherten en valwild in seizoen 2020-21 conform het beheerplan.

Zone (Provincie)	Hert	Hinde	Kalf	Onbekend	Totaal
Leefgebied (excl. buffer)					
deelgebied A (NH)	39	178	178	0	395
deelgebied B (NH+ZH)	59	947	714	0	1720
Totaal leefgebied	98	1125	892	0	2115
Leefgebied-Bufferzone					
deelgebied A (NH)	42	19	23	3	87
deelgebied B (NH+ZH)	95	0	0	0	95
Totaal bufferzone	137	19	23	3	182
Buiten leefgebied					
deelgebied A (NH)	34	4	1	1	40
deelgebied B (NH+ZH)	120	0	1	0	121
deelgebied C (ZH)	4	0	0	0	4
deelgebied D (ZH)	1	0	0	0	1
Totaal buiten leefgebied	159	4	2	1	166
Totalen					
Totaal	394	1148	917	4	2463

In de leefgebieden inclusief de daarin gelegen bufferzones zijn vooral vrouwelijke damherten en hun kalveren geschoten. Daarmee wordt niet alleen de populatie verkleind, maar ook de groeisnelheid verlaagd. In de bufferzone van het leefgebied zijn in totaal 154 damherten geschoten en buiten het leefgebied nog eens 135. In beide zone's betroffen het hoofdzakelijk mannelijke damherten.

In figuur 2 zijn de categorieën weergegeven van de in de verschillende zones geschoten damherten inclusief valwild. In het leefgebied (buiten de bufferzones) was iets meer dan de helft van de geschoten dieren een hinde en 42% kalf. Van de geschoten kalveren was 55% van het mannelijk geslacht. In de bufferzone zijn vooral herten geschoten, hinden en kalveren maakten hier iets minder dan een kwart uit van het totaal. In de bufferzone waren de kalveren voor 67% van het mannelijk geslacht. De buiten het leefgebied geschoten dieren zijn bijna allemaal van het mannelijk geslacht. Het feit dat in de bufferzone en buiten het leefgebied voornamelijk mannelijke damherten zijn geschoten vloeit voort uit het exploratieve gedrag van de mannelijke dieren.



Figuur 2: procentuele verdeling van de in het kader van actief beheer geschoten damherten en valwild over de geslachten en leeftijdsfase.

3.3 Jaarrond optreden in de bufferzone en nulstandsgebied

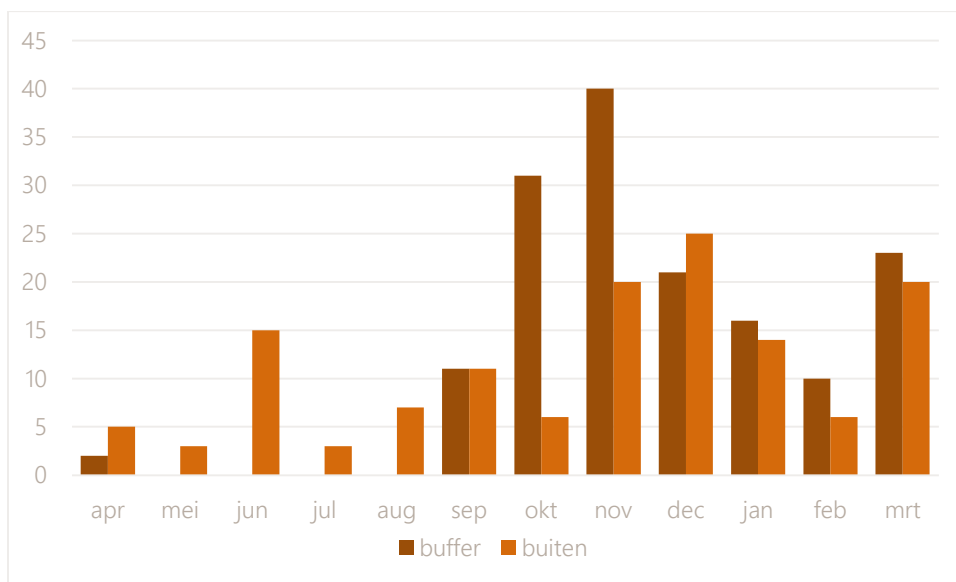
Om schade aan wettelijke belangen buiten het leefgebied (verkeer en landbouw) te voorkomen, is in de bufferzone en het nulstandsgebied jaarrond opgetreden.

Buiten het leefgebied zijn in Noord-Holland 22 damherten geschoten en 113 in Zuid-Holland (zie bijlage 1). In Noord-Holland is dat beduidend minder dan vorig seizoen, maar in Zuid-Holland juist beduidend meer. In deelgebied B werden vorig seizoen nog 73 damherten buiten het leefgebied geschoten en dit jaar 113. Dit kan wellicht worden verklaard doordat na de jaarwisseling geen geldige ontheffing meer bestond voor afschot in het leefgebied ten behoeve van populatiebeheer. Alleen bij dreiging van acuut gevaar nog worden opgetreden op basis van de geldende opdracht in Zuid-Holland.

In Figuur 3 is het aantal geschoten damherten in de bufferzone en buiten het leefgebied uitgezet per maand over het afgelopen beheerjaar. Te zien is dat er in het voorjaar en zomer maandelijks een relatief gering aantal dieren is geschoten, maar in de herfst- en winterperiode is dat aantal beduidend hoger. Beheerders geven aan ook in de maanden buiten de periode van actief beheer heel frequent te controleren in de bufferzone, maar dan weinig herten aantreffen die dreigen uit te treden. Dit strookt deels met het relatief lage aantal geschoten dieren buiten het leefgebied waar, in verband met de directe dreiging van gevaar, heel consequent wordt opgetreden.

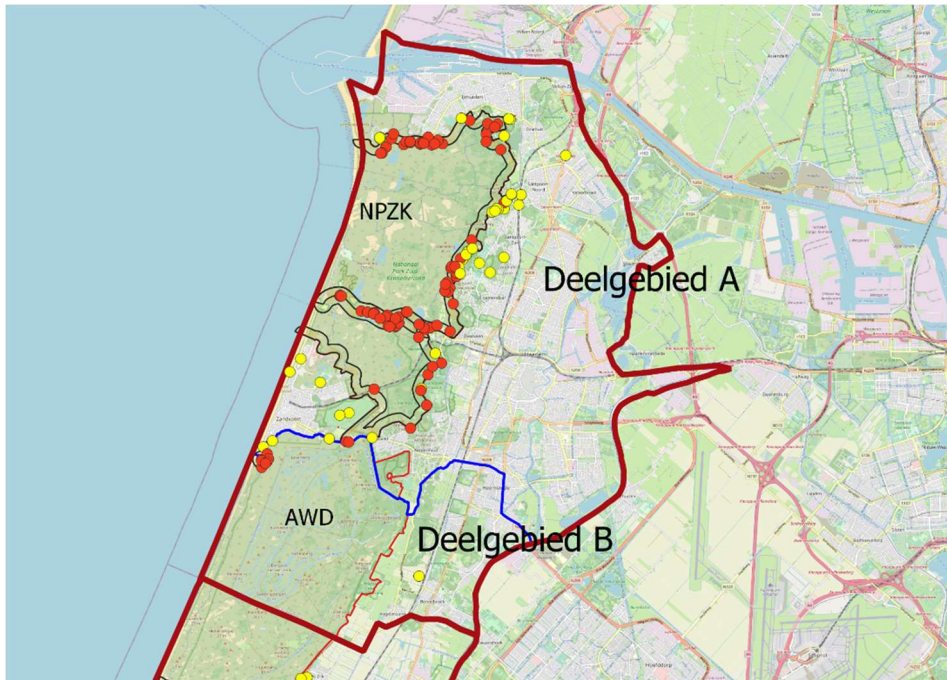
De meest voor de hand liggende verklaring voor de piek aan afschot in de winterperiode is de zoektocht van een deel van de damherten naar andere voedselbronnen als de grassen en kruiden in het duingebied in hoeveelheid sterk zijn afgenomen en bovendien nog maar weinig voedingswaarde bieden. Bermen, bemeste graslanden maar ook parken en tuinen kunnen dan een aantrekkelijk alternatief vormen. Het zijn over het algemeen de mannelijke

dieren die dit doen. De hinden met hun kalveren kiezen meer voor de veiligheid van hun bekende leefomgeving. Door consequent beheer in de bufferzone en daarbuiten neemt het aantal dieren hier blijkbaar weer af. In maart is er plotseling een nieuwe piek van dieren buiten het leefgebied. Het vermoeden is dat dit is te verklaren doordat de groei in de tuinen en parken iets eerder op gang komt dan in het duingebied en deze dan (wederom) een aantrekkelijke voedselbron vormen.



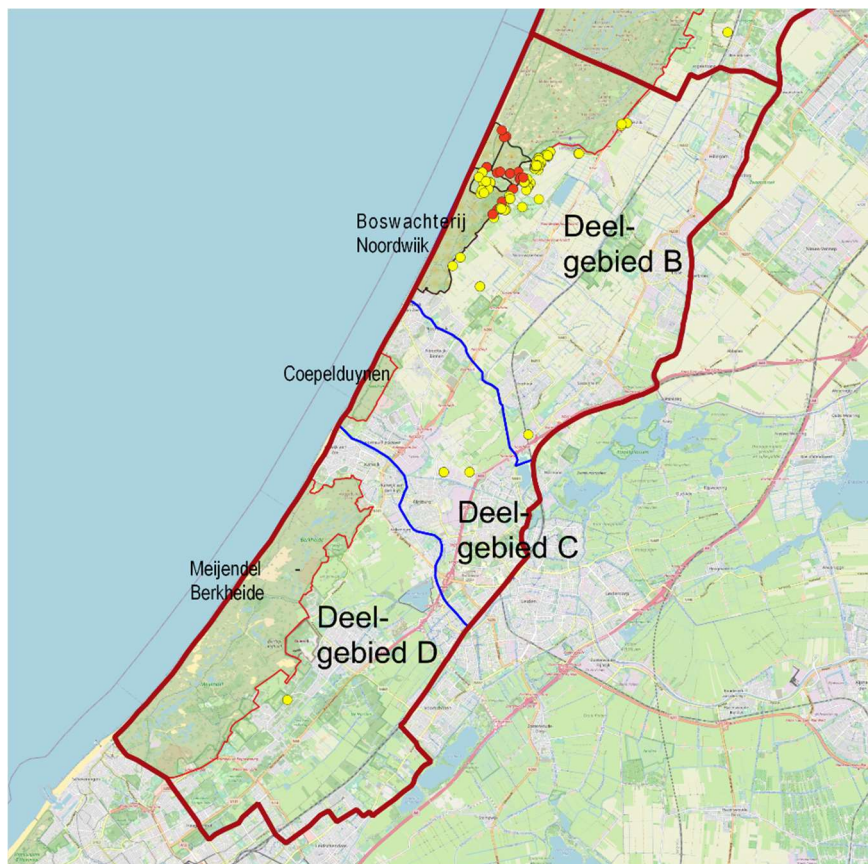
Figuur 3: aantal geschoten damherten beheerjaar 2020-21 per maand in de bufferzone en buiten het leefgebied.

In Figuur 4 zijn de aangegeven locaties getoond van geschoten damherten buiten de leefgebieden en in de bufferzones van Noord-Holland. Te zien is dat in Noord-Holland beheer buiten het leefgebied vooral heeft plaatsgevonden langs de randen van het leefgebied NPZK. De damherten in het dorp Zandvoort betreffen allemaal valwild (aanrijdingen of anderszins gewond geraakt), de overige damherten buiten het leefgebied in Noord-Holland betreffen zowel valwild als nulstandsbeheer.



Figuur 4: Opgegeven locaties van geschoten damherten in Noord-Holland buiten de leefgebieden (geel) en in de bufferzones (rood) in het beheerjaar 2020/2021

In figuur 5 zijn de locaties weergegeven voor de in de bufferzone en nulstandsgebied geschoten damherten in Zuid-Holland. Op enkele damherten in de nulstandsgebieden van deelgebieden C en D concentreert het beheer zich rondom Boswachterij Noordwijk.



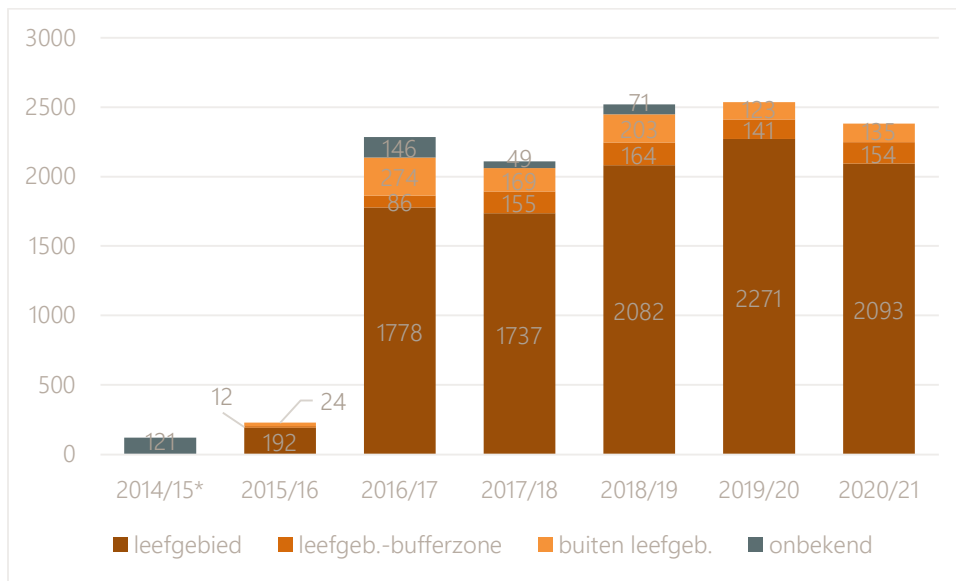
Figuur 5: Opgegeven locaties van geschoten damherten in Zuid-Holland buiten de leefgebieden (geel) en in de bufferzones (rood) in het beheerjaar 2020/2021

3.4 Tendens afschotcijfers

In figuur 6 is het afschot per beheerseizoen uitgezet. Hierin is goed te zien dat er in het afgelopen beheerseizoen iets minder damherten zijn geschoten dan vorig seizoen. Dit kan worden geweten aan een korte periode met vorst en sneeuw, de coronamaatregelen en de extra drukte in het duingebied.

In Noord-Holland was de ontheffing voor het populatiebeheer sinds begin 2016 van kracht maar als gevolg van nog lopende juridische procedures is het populatiebeheer pas goed op gang gekomen vanaf 1 november in dat jaar. In Zuid-Holland is op grond van het aanwijzingsbesluit al eerder gestart met het beheer van zieke en gewonde damherten en damherten die een acuut gevaar vormen voor de verkeersveiligheid.

Tijdens de beheerperiode 2016/2017 en 2017/2018 was het gerealiseerde afschot binnen het leefgebied iets minder hoog dan in de laatste seizoenen als gevolg van weersomstandigheden (bij sneeuw of vorst wordt niet beheerd) en de noodzakelijke inzet op reactief beheer (veel verzwakte dieren).

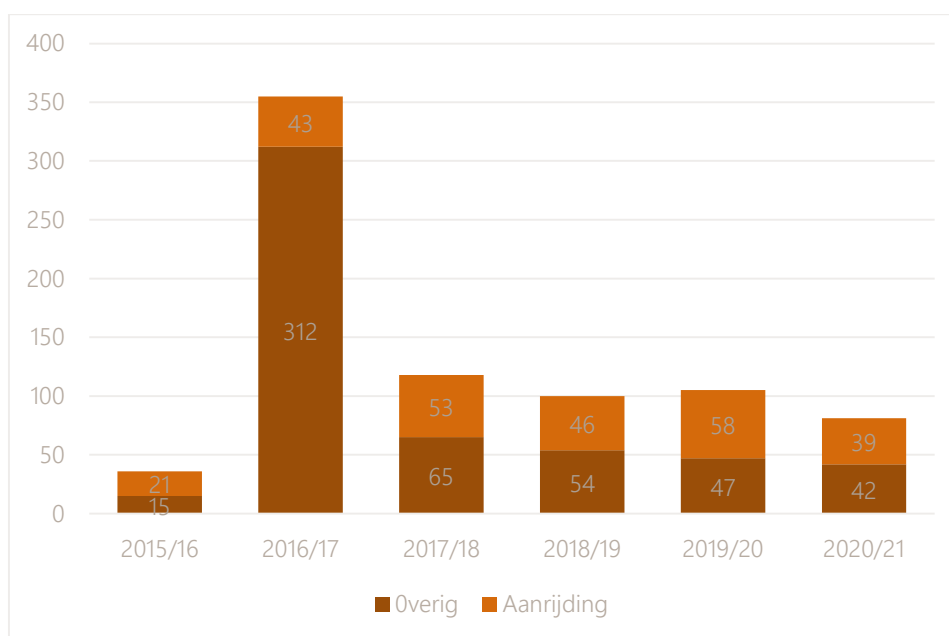


Figuur 6: aantal geschoten damherten per beheerjaar en per beheerzone.

4 Valwild

In het kader van de provinciale opdrachten van zowel Noord- als Zuid-Holland wordt jaarrond opgetreden om onnodig lijden van damherten (en reeën) te voorkomen (zie 1.2). In het beheerjaar 2020-21 zijn 81 damherten gemeld als valwild. Een stuk minder dan in voorgaande jaren. Deze daling kan het gevolg zijn van de daling van de populatie, maar boswachters van de terreinbeheerders en leden van het valwildteam vermoeden sterk dat (ook) de avondklok² die een deel van de tijd van kracht was heeft bijgedragen aan het lagere aantal aanrijdingen. Daarentegen kan de toegenomen drukte in de terreinen weer voor extra onrust hebben gezorgd. Een verklaring blijft dus enigszins speculatief.

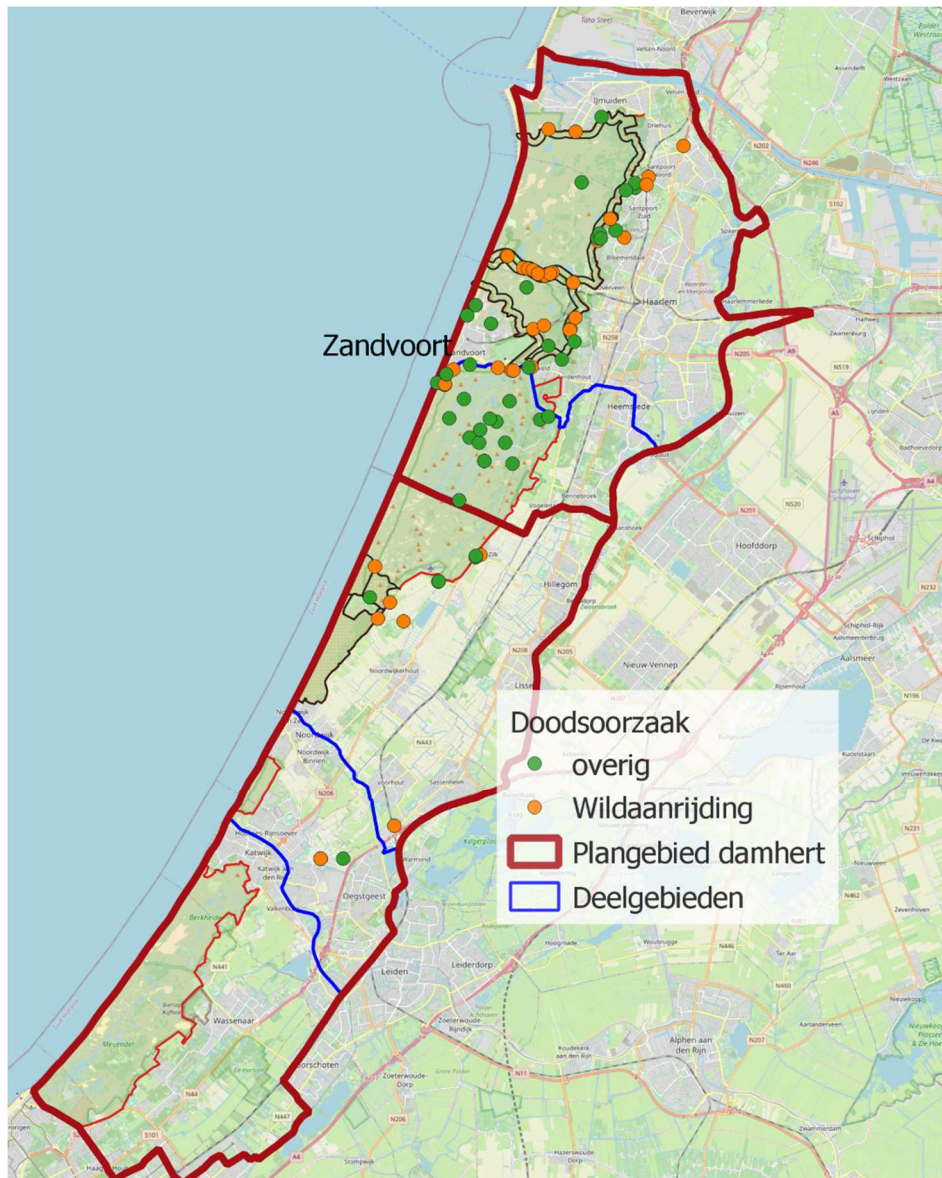
De precieze oorzaken van het valwild zijn divers van aard en lang niet altijd duidelijk. Voor een deel gaat het om damherten die een natuurlijke dood zijn gestorven. In het afgelopen beheerseizoen was in 39 van de 81 gevallen duidelijk dat het valwild als gevolg van een aanrijding betrof (48%), zie figuur 7. In de overige gevallen was dat meestal niet duidelijk, maar vaak ging het om onnatuurlijke doodsoorzaken, zoals herten die zijn gedood door loslopende honden, zich (al dan niet als gevolg daarvan) hebben verwond aan hekken en verdrinking. Het aantal dieren dat door andere oorzaken dan aanrijdingen is gestorven vertoont een dalende tendens.



Figuur 7: vermelde doodsoorzaken van niet door actief beheer gestorven damherten in beheerseizoenen 2020-2021.

In dit beheerjaar is het meeste valwild aangetroffen in deelgebied A gevolgd door deelgebied B. In figuur 8 zijn de locaties aangegeven van het aangetroffen valwild uitgesplitst naar doodsoorzaak. Aanrijdingen komen beduidend vaker voor in deelgebied A (rond het NPZK) dan in deelgebied B (rond leefgebied AWD-BN) en zijn daar ook verantwoordelijk voor 64% van het valwild, terwijl dat in deelgebied B nog geen kwart van de gevallen betreft. Om onnodig lijden te voorkomen is binnen de AWD (onderdeel van leefgebied AWD-BN) vooral in de beheerperiode een aantal gewonde of om andere reden in slechte conditie verkerende damherten geschoten.

² Van 23 januari 2021 t/m 31 maart gold een avondklok vanaf 21:00 uur en tot 28 april gold de avondklok vanaf 22:00 uur.



Figuur 8: locaties valwild gesplitst naar doodsoorzaken aanrijding (oranje) en overige oorzaken (groen).

5 De populatieontwikkeling

5.1 De telmethode

Om schade aan de wettelijke belangen flora en fauna, verkeersveiligheid en landbouw tot een aanvaardbaar niveau terug te brengen is het doel van het populatiebeheer de omvang van de populatie damherten te beperken tot een getelde populatie van 800-1000 damherten, waarvan 600-800 in het leefgebied AWD-BN en circa 200 in leefgebied NPZK. In de leefgebieden Coepelduynen en Meijendel-Berkheide leeft (nog) geen populatie damherten. Om de ontwikkeling van de populatie te monitoren wordt jaarlijks de trend van de populatie damherten vastgesteld. De tellingen zijn deels onderdeel van een reguliere monitoring van de natuurwaarden in de natuurterreinen, en het resultaat is ook toetsend (zijn we op de goede weg) en richtinggevend (hoeveel moet er nog worden geschoten) voor de jaarlijkse beheeropgave bij het beheer van de populatie damherten in de regio.

De tellingen worden steeds op dezelfde wijze uitgevoerd, waardoor een betrouwbaar beeld van de populatieontwikkeling ontstaat. Het jaarlijkse getelde aantal moet geïnterpreteerd worden als het op dat moment met zekerheid minimaal aantal aanwezige damherten (ook wel bekend als 'minimum number alive'). Het werkelijk aantal is groter, maar hoeveel groter is nog niet goed bekend. Waternet verricht in de Amsterdamse Waterleidingduinen wel onderzoek hiernaar. De resultaten zullen overigens alleen inzicht geven in de populatie van de AWD.

De tellingen worden gecoördineerd door de Faunabeheereenheden (FBE's) van Noord- en Zuid-Holland en uitgevoerd door de wildbeheereenheden (WBE's) en de terreinbeheerorganisaties (TBO's). De resultaten van damhertentelling in 2021 zijn door de FBE-NH geanalyseerd en vervolgens gepresenteerd in deze rapportage.

Drie keer tellen.

De telling wordt uitgevoerd conform het Protocol damherten en reetelling Noord- en Zuid-Holland, dat is te vinden op de websites van de FBE's Noord- en Zuid-Holland. Hier volstaan we met een korte beschrijving van de methode. De tellingen worden uitgevoerd aan het einde van de winter (eind maart, begin april). Een telling bestaat uit drie opeenvolgende telrondes. Er wordt drie keer circa 2,5 uur lang geteld, rond respectievelijk de avond-, ochtend- en avondschemering. De resultaten worden verwerkt per deelgebied zoals beschreven in hoofdstuk 2. Een deelgebied bestaat uit een aantal afzonderlijke telsectoren die elk simultaan door een eigen telploeg worden geteld. Van elke telronde worden de resultaten van de afzonderlijke sectoren opgeteld tot een totaalscore voor de betreffende telronde. Het hoogste resultaat van de drie telrondes wordt gebruikt als getal voor de minimale aanwezige populatie en waarmee een nieuw trendgetal wordt bepaald.

Proces

Het tellen gebeurt vanuit een auto. De telploegen bestaan ten minste uit twee tellers, waarvan minimaal één teller ervaring heeft met herkennen van reeën en damherten. In een aantal telsectoren is tellen vanuit een auto niet mogelijk, daar wordt lopend of fietsend geteld. In dat geval voldoet één ervaren teller. Iedere telploeg telt in een vastgestelde telsector langs een vastgestelde telroute. De telploegen noteren de waargenomen dieren op de geleverde telformulieren. Waargenomen damherten worden ingedeeld in categorieën van leeftijdsgroepen en geslacht (jargon: het 'aanspreken'), mits goed waar te nemen. Na afloop van de tellingen voeren de contactpersonen de gegevens in de digitale registratiesystemen van de faunabeheereenheden: FRS (www.faunaregistratie.nl) in Noord-Holland en Dora (www.fbez.nl) in Zuid-Holland. De telresultaten zijn verwerkt volgens het telprotocol.

De telling van 2021

De tellingen vonden plaats op 7 en 8 april. Door de stevige wind en de eerste telronde lokaal lichte regen waren de omstandigheden niet helemaal ideaal, omdat de dieren zich dan iets minder rustig gedragen. Het zicht was echter prima. Zie Tabel 2 voor de details.

Tabel 2: tijdstippen en weersomstandigheden damhertentelling 2021.

Datum	Dagdeel	Tijdstip	Wind richting	Kracht	Bewolking	Neerlag	Gem. temp. tijdens telling
7 april 2021	avond	18:00 - 20:30 uur	NW	3-5 Bft	bewolkt	lokaal lichte regen	3-5°C
8 april 2021	ochtend	07:00 - 9:30 uur	ZW	2 Bft	bewolkt	droog	3-4°C
8 april 2021	avond	18:00 - 20:30 uur	ZW	3-5 Bft	bewolkt	droog	8-10°C

Als gevolg van de landelijke richtlijnen om de verspreiding van Covid19 te beperken heeft de telling in licht aangepaste vorm moeten plaatsvinden, ondanks deze omstandigheden is er wel overall aan het telprotocol voldaan. Naast voorschriften over datum en tijdstippen en te onderscheiden categorieën, schrijft het protocol voor dat voor een goede telling in een auto tenminste twee personen aanwezig moeten zijn, waarvan minimaal een ervaren teller. Tot 2020 gingen vooral in de AWD en het NPZK in verschillende telgebieden vaak meer dan 2 tellers in één auto mee. Net als in 2020 waren dat er dit jaar dus steeds twee. Dit is conform het telprotocol. In de meeste andere telgebieden wijkt dat niet af van wat jaarlijks gebruikelijk was.

5.2 Resultaten

In deelgebied A (NPZK) leverde de 2^e telronde (ochtendtelling) het hoogste resultaat op, maar in deelgebied B (AWD-BN) kwam de derde telronde het hoogste uit. De cijfers uit die beide hoogste telronden worden hier gepresenteerd. In de deelgebieden C (Coepelduynen) en D (Meijendel-Berkeheide) zijn geen damherten waargenomen tijdens de tellingen.

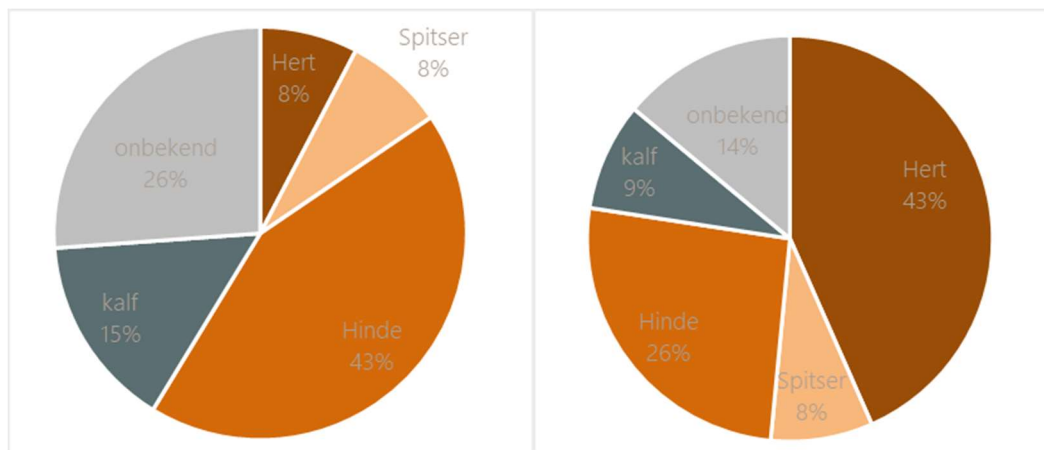
In totaal zijn er 3161 damherten waargenomen, waarvan veruit de meeste in deelgebied B en meer specifiek in het leefgebied daarvan, AWD-BN (zie Tabel 3). De populatie in deelgebied B is ruim 4 maal zo groot als in deelgebied A. Buiten het leefgebied zijn nog maar weinig damherten waargenomen tijdens de tellingen. Dat wil overigens niet zeggen dat er geen damherten voorkomen buiten de leefgebieden. Waarnemingen die in de loop van het jaar worden gedaan bevestigen dat er nog wel degelijk tientallen damherten met enige regelmaat buiten de leefgebieden zijn te vinden. Meldingen van aanrijdingen met damherten (zie hoofdstuk 4) en de afschotgegevens bevestigen dit ook.

Tabel 3: Aantal getelde damherten binnen en buiten het leefgebied.

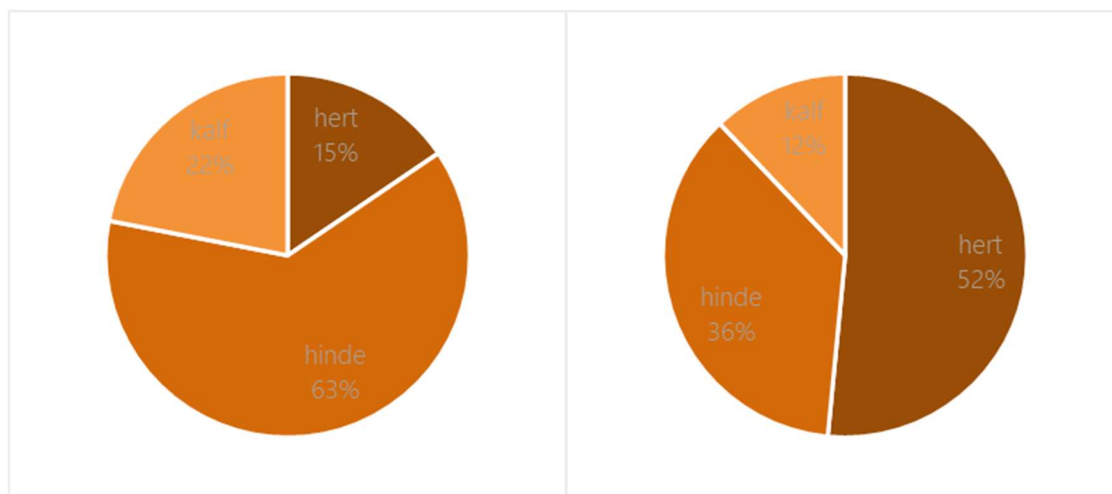
Deelgebied	Provincie	Binnen leefgebied	Buiten leefgebied	Totaal	Doelstand leefgebied
A	Noord-Holland	574	0	574	200
B	Noord-/Zuid-Holland	2556	31	2587	600-800
C	Zuid-Holland	0	0	0	niet geformuleerd
D	Zuid-Holland	0	0	0	niet geformuleerd
TOTAAL		3130	31	3161	800-1000

Als we meer in detail kijken naar de samenstelling van de populaties in de leefgebieden A (NPZK) en B (AWD-BN) blijken die sterkt te verschillen. In Figuur 9 is dit voor beide gebieden weergegeven. Als we de dieren die qua geslacht en leeftijdsgroep niet zijn ingedeeld buiten beschouwing laten, maken in leefgebied NPZK mannelijke damherten van 1 jaar en ouder (herten en spitsers) slechts 16% uit van de waargenomen dieren, terwijl in deelgebied AWD-BN die meer dan de helft van het aantal waargenomen dieren betreffen. De omgekeerde verdeling geldt uiteraard voor de hinden en kalveren, die zijn in de ruime meerderheid waargenomen in leefgebied NPZK en in leefgebied AWD-BN maken ze ongeveer een derde uit van de waargenomen dieren. Dit verschil is te verklaren door de verschillende beheerstrategieën in de beide deelgebieden (zie 5.3). Tellers in deelgebied B stellen met vrij grote zekerheid te weten dat de groep 'onbekend' vooral uit hinden en kalveren bestaat en wellicht een

enkele spitsers met een klein ontwikkeld gewei. Volwassen mannelijke dieren zijn immers eenvoudig te herkennen aan hun duidelijk aanwezige gewei. Daarom is de groep onbekend naar rato verdeeld over de hinden en kalveren en wordt het beeld over de samenstelling van de populaties nog duidelijker (Figuur 10). In leefgebied AWD bestaat de populatie dan voor de helft uit herten en de helft uit hinden en hun kalveren. In leefgebied NPZK is dat respectievelijk slechts 15% herten en 85% hinden en kalveren.



Figuur 9: samenstelling van de populaties damherten in leefgebied NPZK (links) en AWD-BN (rechts) volgens de telling van 2021.

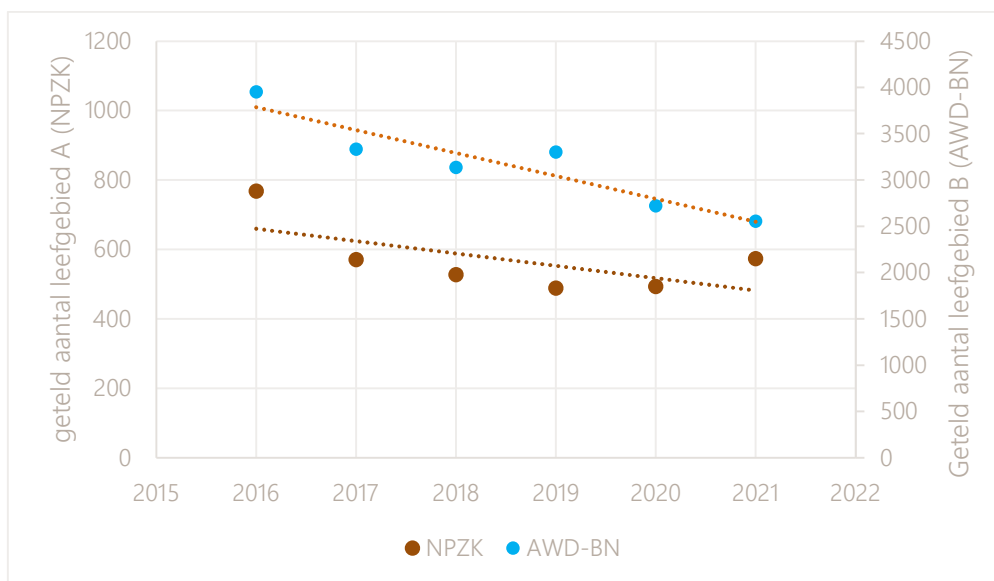


Figuur 10: Samenstelling van de populaties damherten in leefgebied NPZK (links) en AWD-N (rechts) na verdeling van de groep niet-aangesproken damherten.

5.3 Tendens populatieontwikkeling

Zowel in het leefgebied NPZK als leefgebied AWD-BN vertoont de populatie-omvang een dalende tendens, maar is de doelstand nog niet bereikt. In Figuur 11 is goed te zien dat de omvang van beide populatie zich verschillend hebben ontwikkeld als gevolg van de verschillen in beheerstrategie in beide leefgebieden. In het leefgebied AWD-

BN is sprake van een significante lineaire afname van de populatie. Ook in het NPZK is de populatie afgenomen, maar recent lijkt de populatie te stabiliseren of wellicht zelf iets toe te nemen.

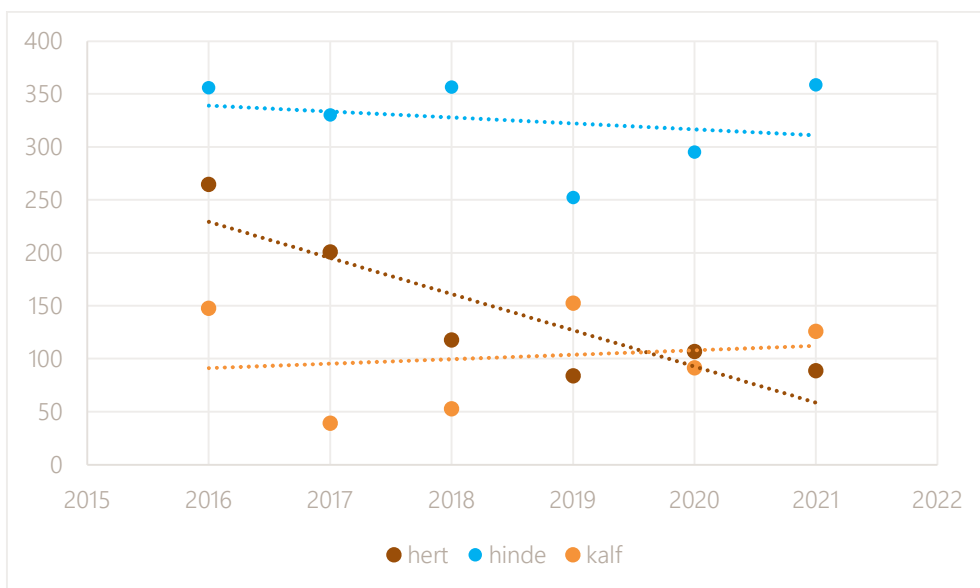


Figuur 11: tendens aantal getelde damherten in de leefgebieden NPZK en AWD-BN.

Leefgebied NPZK

Beheerders in het NPZK hebben afgelopen jaren veel inspanning gepleegd om de schade en overlast van damherten die het gebied verlaten of dreigen te verlaten te reduceren. Daarvoor heeft relatief veel beheer plaatsgevonden in de bufferzone, waar zich voor de mannelijke damherten ophouden. Het zijn ook deze dieren die juist frequent het natuurterrein verlaten en zorgen voor schade en gevaarlijke situaties in het verkeer en aan particuliere eigendommen. Deze beheerstrategie heeft aanvankelijk geleid tot een daling van de populatie-omvang, als gevolg van de afname van het aantal mannelijke damherten. Het aantal hinden en hun kalveren nam hierdoor echter niet af en die zorgen nu de laatste jaren juist voor een afvlakking van de daling of wellicht zelfs een lichte toename van de populatie. In Figuur 12 is het verschil in de tendens tussen de verschillende geslachten goed te zien. Het aantal herten is duidelijk sterk gedaald en nadert de doelstand. Het aantal getelde hinden en kalveren fluctueert per jaar, maar lijkt over de complete periode bezien ongeveer gelijk te blijven of wellicht recent zelfs iets toe te nemen. Het aantal kalveren volgt uiteraard min of meer de tendens van het aantal hinden (hun moeders). Nu het aantal herten de doelstand nadert, zal in dit gebied de focus in het beheer flink moeten verschuiven naar de

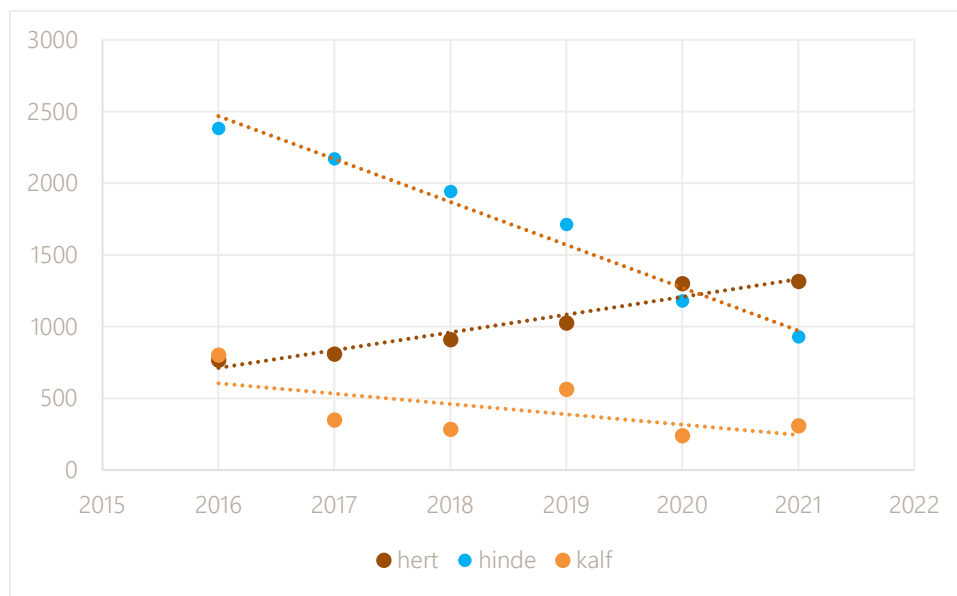
hinden en kalveren (zie hoofdstuk 6). Afgelopen seizoen is daar al een start mee gemaakt, en dat zal komende seizoenen intensief moeten worden voortgezet.



Figuur 12: tendens en geteld aantal herten, hinden en kalveren in leefgebied NPZK.

Leefgebied AWD-BN

In het leefgebied AWD-BN – vooral in de AWD – heeft van meet af aan in het beheer de focus gelegen op de reductie van het aantal hinden en hun kalveren. Door de enorme omvang van de populatie bij de start van het beheer was de focus op de vrouwelijke damherten ook de enige reële optie om tot reductie van de populatie te komen. Bovendien was de omgeving hier voor het grootste deel al beschermd tegen schade en overlast door hoge hekken om de AWD. De reductie van het aantal vrouwelijke damherten zorgt ook voor een reductie in de groeisnelheid en dit bij elkaar heeft hier geleid tot een afname van de populatie. In Figuur 13 is duidelijk de sterke afname van het aantal hinden terug te zien. Ook is te zien dat het aantal mannelijke damherten geleidelijk kon blijven toenemen. Hierdoor verloopt de afname van de totale populatie wat minder snel. Door de reductie van het aantal hinden en daarmee de groeisnelheid van de populatie, ontstaat de komende periode meer capaciteit om ook het aantal mannelijke damherten in dit gebied terug te brengen naar de doelstand. De populatie zal dan nog sneller in omvang afnemen.



Figuur 13: tendens en geteld aantal herten, hinden en kalveren in leefgebied AWD_BN.

5.4 Effect op de wettelijke belangen

flora en fauna

Er wordt in het plangebied veel onderzoek gedaan naar de effecten van damherten op flora, fauna en de beschermde natuurwaarden. Daarbij wordt onder andere gekeken naar trends van soorten binnen de AWD en hoe die correleren met toenemende aantallen damherten. Daarnaast wordt ook gekeken naar de trend van dezelfde soorten in het ongeveer even grote NPZK dat deel uitmaakt van hetzelfde Natura 2000-gebied, maar waar het aantal damherten veel lager is. Ook trends elders in de duinstreek worden in ogenschouw genomen. Voor een compleet overzicht van alle publicaties wordt verwezen naar de website van de Amsterdamse Waterleidingduinen: <https://awd.waternet.nl/>.

Afgelopen seizoen is de monitoring voortgezet, maar zijn ten opzichte van 2020 nog geen nieuwe analyses uitgevoerd. Momenteel wordt ook specifiek onderzoek verricht naar hoe het ecosysteem zich herstelt na de periode van sterke overbegrazing³. Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door subsidies van de Provincies Noord- en Zuid-Holland. Een publicatie is in voorbereiding van onderzoek in de AWD naar de effecten die de overbegrazing door damherten heeft op het microklimaat in de vegetatie en de gevolgen daarvan. Daarnaast wordt gewerkt aan een publicatie over 20 jaar monitoring van graslandpaddenstoelen in de AWD, waarin ook de invloed van damherten aan bod komt.

Vooralsnog blijft de conclusie dat de rijkdom aan flora en fauna, met name in de AWD, nog steeds verder achteruit gaat en dat van herstel nog geen sprake is.

³ https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?utm_source=newsletter&utm_medium=e-mail&utm_campaign=user-mailing&msg=27610



Figuur 14: de effecten van damherten op de flora en fauna worden onder andere gemeten in zogenaamde exclosures. Hierin is in de AWD een effect te zien in het eerste groeiseizoen na plaatsing van het hekwerk. Foto: Mark van Til, Waternet.

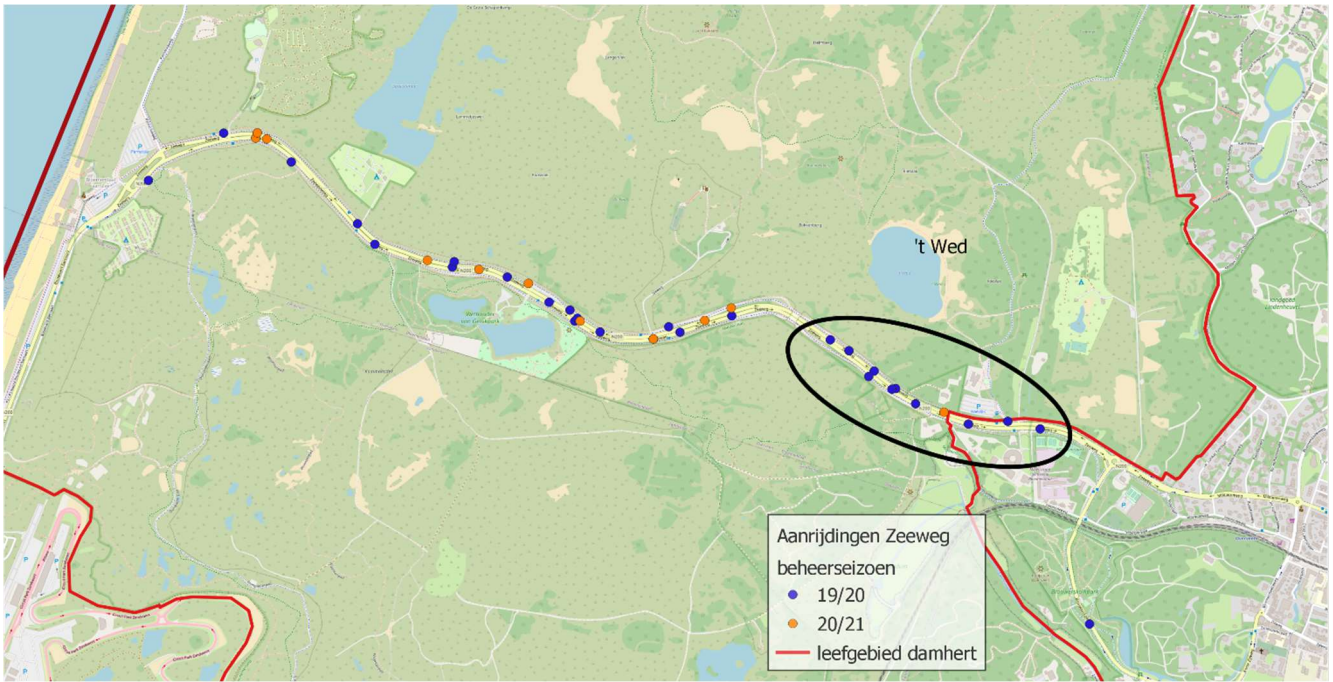
Verkeersveiligheid en schade aan landbouwgewassen

Er is net als voorgaande seizoenen bij B12 geen aanvraag gedaan voor tegemoetkoming in de schade aan landbouwgewassen. Blijkbaar was de beheerinspanning daarvoor afdoende. Wel is er nog sprake van aanrijdingen met damherten, maar het aantal gemelde aanrijdingen met damherten was met 39 zekere gevallen het laagst sinds seizoen 2015/16. Deze daling kan het gevolg zijn van de daling van de populatie (binnen en buiten het leefgebied), maar boswachters van de terreinbeheerders en leden van het valwildteam vermoeden sterk dat (ook) de avondklok die een deel van de tijd van kracht was heeft bijgedragen aan het lagere aantal aanrijdingen.

Zeeweg

De Zeeweg (N200), die het leefgebied NPZK doorsnijdt, vormt al een aantal jaren een hotspot voor aanrijdingen met damherten. De verwachting is dat het aantal aanrijdingen uiteindelijk omlaag gaat als de doelstand in het aangrenzende leefgebied is gerealiseerd. Zo ver is het nog niet. Daarom is afgelopen jaar onderzoek verricht naar de mogelijkheden voor specifieke aanvullende maatregelen. Afgelopen herfst en winter is al een aantal maatregelen uitgevoerd. Zo is er flink onderhoud gepleegd aan bestaande hekken en zijn bekende hertenroutes naar de weg (zogenaamde wissels) dichtgelegd met takken.

Het aantal aanrijdingen met damherten op de Zeeweg was met 12 stuks afgelopen seizoen beduidend lager dan voorgaand seizoen, toen er 29 meldingen zijn gedaan. Er lijkt ook een klein verschil in de locatie van de aanrijdingen te zijn. In figuur 14 zijn de locaties van de gemelde aanrijdingen op de Zeeweg weergegeven van de seizoenen 2019/20 en seizoen 2020/21. Het valt op dat er afgelopen seizoen geen aanrijdingen hebben plaatsgevonden aan de oostelijke zijde (omcirkeld), waar dat vorig seizoen duidelijk wel het geval was. Of de daling in het aantal aanrijdingen het directe gevolg is van de maatregelen is niet duidelijk. Ook de avondklok kan hierop van invloed zijn geweest. Het is voorstelbaar dat ook de avondklok een positief effect heeft gehad op het aantal aanrijdingen. Nader onderzoek moet hierover duidelijkheid verschaffen.



Figuur 15: Locaties aanrijdingen met damherten op de Zeeweg.

6 Aanbevelingen komend beheerseizoen

Hoewel het duidelijk is dat het aantal damherten in het plangebied afneemt, is ook duidelijk dat met ruim 3100 getelde damherten rond 1 april 2021 de streefstand van 800-1000 damherten conform oorspronkelijke inschattingen nog niet is bereikt. Het ingezette beheer zal dus nog moeten worden voortgezet.

6.1 Modelling

Voor een goede planning van het beheer is veel kennis over de samenstelling van de populatie vereist. De tellingen en gegevens van geschoten dieren leveren veel van die gegevens maar daarmee is het beeld nog niet volledig. Op verzoek van de FBE Noord-Holland heeft Wageningen Environmental Research (WEnR) daarom de populatie damherten gemodelleerd, om op basis daarvan advies te kunnen geven over het jaarlijkse afschot dat nodig is om de streefstand te halen. De populatie wordt qua demografische samenstelling en omvang gemodelleerd via een zogenaamd Integrated Population Model (IPM). De modellering vindt plaats op basis van de jaarlijkse tellingen, de afschotgegevens, jaarlijkse aantallen valwild en het percentage drachtige hinden. Ontbrekende populatieparameters zijn aangevuld met gegevens uit literatuur.

Met deze gemodelleerde populatie worden vervolgens scenarioberekeningen uitgevoerd voor het benodigde beheer. Daarvoor worden steeds 2 scenario's aangehouden, namelijk de fracties afschot mannelijke dieren is gelijk aan die van vrouwelijke dieren en kalveren en een scenario waarbij de fractie geschoten vrouwelijke dieren en kalveren tweemaal zo groot is als dat van de mannelijke dieren. Dit laatste komt het meest overeen met wat tot nu toe vooral in leefgebied AWD-BN is toegepast en recent ook in het NPZK. Omdat niet goed bekend is welk deel van de populatie daadwerkelijk wordt geteld (de zogenaamde observatiekans) worden berekeningen uitgevoerd voor verschillende observatiekansen (50, 60, 75 en 90%), wat alles bij elkaar genomen veel mogelijke uitkomsten geeft.

Bijstellingen

De nieuwe IPM-analyse is gebaseerd op monitoringgegevens beschikbaar over de periode tot en met voorjaar 2021. Recente gegevens zijn toegevoegd, bestaande datasets voor voorgaande jaren (tellingen en afschot) zijn opgeschoond⁴, en de opzet van de IPM is aangepast voor wat betreft de aantallen kalveren. Totale aantallen (mannelijk plus vrouwelijk) worden nu vergeleken, in plaats van opgesplitst per sekse. Deze drie factoren maken gezamenlijk dat deze 2021 analyse tot een andere (lees hogere) inschatting leidt van de omvang en structuur van de populatie in april 2020, dan de inschatting die ten grondslag lag aan eerdere scenarioberekeningen. Met het toenemend aantal gegevens wordt het model (de simulatie van de werkelijke populatie) steeds beter.

Scenario's en geteld percentage

Vanwege de voortdurende schade aan wettelijke belangen, maar ook vanwege de wens om niet meer dieren te schieten dan strikt noodzakelijk, is de wens om de doelstanden zo snel als mogelijk te behalen. Daarom is als beheeroptie vooral berekend welk afschot nodig is om deze zo snel mogelijk te realiseren, binnen de grenzen van wat in de praktijk als realiseerbaar wordt ingeschat en binnen de huidige kaders van capaciteit, veiligheid en zorgvuldigheid.

Uit onderzoek in de AWD komen aanwijzingen dat hier in recente jaren circa 75% van de werkelijke populatie zou zijn geteld. Dit onderzoek loopt nog en de uitkomst is dan ook nog niet zeker. Het is aannemelijk dat in werkelijkheid dit geobserveerde percentage niet constant is en wellicht zelfs iets verschilt voor mannelijke en vrouwelijke damherten. Eenvoudige berekeningen⁵ laten zien dat een lager observatiepercentage tot de mogelijkheden behoort en hogere onwaarschijnlijk zijn. Daarom is het goed bij het beheeradvies 'aan de veilige

⁴ Gebleken is dat in enkele jaren de telgegevens van sommige gebieden niet correct waren ingevoerd. Dat is nu gecorrigeerd.

⁵ Berekeningsprincipe: $Telling_1 * telfactor + reproductie - afschot = Telling_2 * telfactor$

kant' te gaan zitten in het licht van de doelstelling. Dat betekent voor het leefgebied AWD-BN te kiezen voor een scenario met een observatiekans die ligt tussen de 60 en 75%.

Voor de populatie in het leefgebied NPZK is de observatiekans nog minder duidelijk. Door de onoverzichtelijkheid van het terrein en de geringere ontsluiting door paden is die vrijwel zeker lager dan in de AWD. Voor NPZK is daarom gerekend met het uitgangspunt dat hier 50-60% wordt waargenomen tijdens de telling.

6.2 Populatiebeheer: de doelstand zo snel mogelijk bereiken.

Vanwege de voortdurende schade aan wettelijke belangen, maar ook vanwege de wens om niet meer dieren te schieten dan strikt noodzakelijk, is de wens nadrukkelijk om de doelstanden zo snel als mogelijk te behalen. Dit uiteraard binnen de kaders van capaciteit, zorgvuldigheid en veiligheid.

Leefgebied AWD-BN

De modelberekening laat zien dat het denkbaar is dat de doelstanden worden bereikt na nog 2 beheerseizoenen. Voor leefgebied AWD-BN zouden daarvoor dan in seizoen 2021/22 en 2022/23 respectievelijk ongeveer nog 2000 en 900 dieren geschoten moeten worden. Dit betekent gemiddeld een afschot van ongeveer de omvang als afgelopen seizoenen. De focus zal ook komend beheerseizoen op de hinden moeten liggen, maar als de capaciteit het toelaat zou ook al een deel van de mannelijke damherten geschoten kunnen worden. Met een focus op de hinden bestaat nog geen risico dat komend beheerseizoen het aantal hinden onder de doelstand beland. Er zijn immers bijna 1100 hinden en vrouwelijke kalveren geteld⁶, wat bij een geteld percentage van 70% betekent dat er circa 1500 hinden zullen zijn voor de start van het beheerseizoen. Bij een lager geteld percentage (observatiekans) is dit (uiteraard) nog hoger. Hooguit zal de beheeropgave voor seizoen 2022/23 iets lager kunnen gaan uitpakken dan nu is berekend. Vooral in het beheerseizoen 2022/23 kan de populatie mannelijke damherten worden gereduceerd.

Deze beheeropgave is groot. Om hetzelfde afschotvolume te realiseren in een kleiner wordende populatie zal meer tijd nodig zijn. Afgelopen beheerseizoen heeft ook weer laten zien dan door externe omstandigheden zoals sneeuw en vorst een kans bestaat dat niet elke week kan worden beheerd. Het is dan ook sterk aan te bevelen de periode zoals die door de Provincies Noord- en Zuid-Holland worden toegestaan in de ontheffingen, volledig te gebruiken. In de eerste maanden kan dan de focus liggen op mannelijke dieren en na de zoogperiode vooral op hinden en kalveren.

Tabel 4: berekend noodzakelijk afschot in leefgebied AWD-BN om de doelstand in 2 beheerseizoenen te bereiken voor verschillende scenario's.

Scenario	Gelijk aandeel herten en hinden in afschot				Afschot fractie hinden dubbel van fractie herten			
	50% % geteld	60%	75%	90%	50%	60%	75%	90%
Seizoen	afschot	afschot	afschot	afschot	afschot	afschot	afschot	afschot
2021/22	3410	2661	1914	1243	-	2711	1920	1228
2022/23	1404	1226	1018	773	-	967	856	684

Leefgebied NPZK

Om de doelstand in nog twee beheerseizoenen te bereiken is voor het leefgebied NPZK de beheeropgave ook relatief groot. Als gevolg van de focus op mannelijke damherten nam het aantal hinden recent weer iets toe en is daardoor over de hele periode bezien ongeveer gelijk gebleven. De verschuiving in de focus van mannelijke naar vrouwelijke damherten in het afgelopen seizoen, heeft daar nog niet veel verandering in kunnen aanbrengen. Door de recente lichte toename van het aantal hinden is ook de jaarlijkse groei weer groter geworden. Hierdoor is de beheeropgave groter dan afgelopen beheerseizoenen.

⁶ Aantal na verdeling van de categorie 'Niet-aangesproken' naar rato over hinden en kalveren.

De modelberekening (Tabel 5) laat zien dat om de doestand in twee seizoenen te bereiken er komend beheerseizoen nog ongeveer 900 damherten moeten worden geschoten als er vooral hinden worden geschoten en nog ruim 320 het daaropvolgende seizoen. Volgens de tellingen heeft het aantal mannelijke damherten met circa 90 stuks de getelde doelstand benaderd. Dit aantal is deels afhankelijk van de gekozen verdeling van de groep niet-aangesproken damherten die nu alleen over hinden en kalveren is verdeeld. Door de aanwas van afgelopen zomer komt hier weer een aantal jonge herten. De doelstand voor mannelijke damherten is dus nog niet volledig bereikt. Het is toch sterk aan te bevelen om het afschot van mannelijke herten te beperken tot het absoluut noodzakelijke in de bufferzone en verder volledig te focussen op hinden en kalveren. Bovendien zou de inspanning dus opgevoerd moeten worden.

Er zijn in het leefgebied NPZK circa 360 vrouwelijke damherten geteld⁷, wat betekent dat bij een geteld percentage van rond de 50% er in werkelijkheid bijna 720 volwassen hinden waren aan het einde van de winter. Voor het beheerseizoen start zal daar het vrouwelijke deel van de kalveren uit 2020 nog bijkomen. Bij de doelstand van 200 getelde damherten (circa 70 herten, 70 hinden en 60 kalveren) zullen er in werkelijkheid nog circa 140 hinden en evenzoveel herten moeten zijn. Duidelijk is dus dat de beheeropgave voor hinden en kalveren groot is.

Tabel 5: berekend noodzakelijk afschot in leefgebied NPZK om de doelstand in 2 beheerseizoenen te bereiken voor verschillende scenario's.

Scenario	Gelijk aandeel herten en hinden in afschot				Afschot fractie hinden dubbel van fractie herten				
	<i>% geteld</i>	50%	60%	75%	90%	50%	60%	75%	90%
Seizoen	afschot	afschot	afschot	afschot	afschot	afschot	afschot	afschot	afschot
2021/22	1040	817	593	376	1068	836	604	381	
2022/23	418	369	311	238	346	317	276	218	

6.3 Voortzetting beheer bufferzone en buiten leefgebied

Het aantal aanrijdingen in de regio is weliswaar afgenomen maar het is niet duidelijk in hoeverre dit het gevolg is van beheermaatregelen of van de avondklok die een deel van de periode van kracht was (na 21:00 uur nauwelijks verkeer). Gezien het feit dat er nog altijd veel damherten geschoten moeten worden buiten het leefgebied en in de bufferzones ligt het voor de hand ook dit beheer naast preventieve maatregelen onverminderd voort te zetten.

⁷ Aantal na verdeling van de categorie 'Niet-aangesproken' naar rato over hinden en kalveren.

7 Conclusies

Er zijn afgelopen beheerseizoenen zijn er met 2461 damherten, iets minder damherten geschoten dan in het vorig beheerseizoen. De aanpassing van beheerteams aan de landelijke Corona-maatregelen, maar vooral de toename van het aantal bezoekers aan de duingebieden waren daar debet aan. Bovendien was er een korte periode waarin niet kon worden beheerd vanwege vorst en sneeuwval. In het Zuid-Hollandse deel van het leefgebied (inclusief de bufferzone) kon na de kerstperiode niet meer worden beheerd door het ontbreken van een geldige ontheffing voor het leefgebied in deze provincie.

Het aantal dieren dat door andere oorzaken dan het actief beheer is gestorven, het zogenaamde valwild, was lager dan voorgaande perioden. Aanrijdingen zijn voor ongeveer de helft van de gevallen oorzaak geweest van dit valwild.

In het leefgebied AWD-BN is sprake van een significante afname van de populatie, terwijl in leefgebied NPZK de aantalsontwikkeling, na een aanvankelijke afname, is gestabiliseerd of wellicht zelf iets toeneemt. In leefgebied AWD-BN is vooral sprake van een flinke afname van het aantal vrouwelijke damherten en kalveren. In leefgebied NPZK is vooral het aantal mannelijke damherten sterkt afgenomen. De verschillen in ontwikkeling zijn het gevolg van verschillen in beheer. In de AWD-BN ligt de focus op reductie van hinden en kalveren, in het NPZK lag de focus lang op de mannelijke damherten. Afgelopen beheerseizoenen is ook hier de focus verschoven naar vrouwelijke damherten.

De monitoring van de effecten van de overbegrazing door damherten is voortgezet. De conclusie is dat de rijkdom aan flora en fauna met name in de AWD nog steeds verder achteruit gaat en dat van herstel nog geen sprake is.

Er is net als voorgaande jaren geen aanvraag geweest voor tegemoetkoming voor geleden landbouwschade. De beheerinspanning in de bufferzone en het nulstandsgebied is daarmee afdoende geweest.

Het aantal aanrijdingen met damherten was flink lager dan voorgaande perioden. Het is niet duidelijk in hoeverre dat te wijten is aan de uitvoering van het beheer en extra genomen preventieve maatregelen, of dat de avondklok (minder nachtelijk verkeer) daar een bijdrage aan heeft geleverd. Nader onderzoek moet dat komende tijd uitwijzen. Het aantal dieren dat door andere oorzaken dan een aanrijding (natuurlijke of onnatuurlijke oorzaken) is gestorven vertoont al enige jaren een dalende tendens.

Vanwege de voortdurende schade aan wettelijke belangen, maar ook vanwege de wens om niet meer dieren te schieten dan strikt noodzakelijk, is de wens nadrukkelijk om de doelstanden zo snel als mogelijk te behalen binnen de kaders van capaciteit, zorgvuldigheid en veiligheid. De modelberekeningen laten zien dat het mogelijk lijkt de doelstanden te bereiken in nog twee beheerseizoenen, dus bij de telling van 2023, maar dat de beheeropgave daarvoor fors is. Vooral voor het NPZK zou dat een flinke verhoging van de inzet vereisen.

Aanbevolen wordt om komend beheerseizoen de perioden, zoals die door de Provincies Noord- en Zuid-Holland worden vergund, volledig te gebruiken. Zowel in leefgebied AWD-BN als NPZK zal de focus zeer sterk op de verdere reductie van hinden en kalveren moeten liggen. Voor leefgebied NPZK zal bovendien de beheerinspanning groter moeten zijn dan afgelopen seizoenen. Voor het leefgebied AWD-BN is de beheeropgave ongeveer vergelijkbaar met voorgaande seizoenen.

Gezien het feit dat er nog altijd damherten geschoten moeten worden buiten het leefgebied en in de bufferzones wordt dit beheer voortgezet.

Bijlage 1

Valwild en planmatig geschoten damherten per provincie en beheerzone.

Beheer- seizoen	Noord- Holland	Zuid- Holland	TOTAAL
Actief beheer leefgebied (ex buffer)			
2015/16	175	17	192
2016/17	1628	150	1778
2017/18	1692	45	1737
2018/19	1977	105	2082
2019/20	2019	252	2271
2020/21	2010	83	2093
Actief beheer bufferzone			
2015/16	12	0	12
2016/17	58	28	86
2017/18	100	55	155
2018/19	117	47	164
2019/20	105	36	141
2020/21	70	84	154
Actief beheer nulstandsgebied			
2015/16	12	12	24
2016/17	50	224	274
2017/18	70	99	169
2018/19	64	139	203
2019/20	50	73	123
2020/21	22	113	135
Actief beheer locatiegegevens onbekend			
2016/17			146
2017/18			49
2018/19			71
Valwild			
2015/16	30	6	36
2016/17	339	16	355
2017/18	115	3	118
2018/19	89	11	100
2019/20	90	15	105
2020/21	66	15	81